

RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 121 (5).**

1922 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. 3. Komisjonide täiendawad walimised. 4. Eesti sotsiaaldemokraatlike tööliste partei Riigikogu rühma küsimine Wabariigi Walitsusele Narwa linna töötatöölise asjus. 5. Wabariigi Walitsuse wastamine Th. Pooli küsimise peale sadama tõstekraana kordaseadmise ja kartulite wäljaweo asjus. 6. Riigiraamatukogu põhimäärus redaktsioon. Wastu wõetud. 7. Riigiarhiivi põhimäärus redaktsioon. Wastu wõetud. — 8. Keskarhiivi põhimäärus redaktsioon. Wastu wõetud. 9. Seadus Ahwenamaa saarte mittekindlustamise ja neutraliseerimise konventsiooni kinnitamise kohta redaktsioon. Wastu wõetud. 10. Renteide tegewuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti pangale üleandmise seadus redaktsioon. Wastu wõetud. 11. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus I lugemisel. Wastu wõetud. 12. Maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seadus I lugemisel. Wastu wõetud. 13. Seadus rahaministriumile 100.000.000. margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele I lugemisel. Wastu wõetud. 14. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmise postiliidu Madriidi konventsiooniga I lugemisel. Wastu wõetud. 15. Seadus rahwuswahelise oopiumi konventsiooni kinnitamise kohta I lugemisel. Wastu wõetud. 16. Riigiraudtee teenijate palgake määramise § 8 muutmise seadus III lugemisel. Wastu wõetud. 17. Seadus rahwuswahelise telegraafi konventsiooniga ühinemise kohta III lugemisel. Wastu wõetud. 18. Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast II lugemisel. Wastu wõetud. 19. Järgmise koosoleku ja päewakorra kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 11. mail 1922 a. kell 10 hommikul Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 81 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast esimees **J. Kukk**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: kaubandus-tööstusteedeminister **K. Ipsberg** ja töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**.

Koosolek algab kell 10.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
wastuwõtmine. ma: Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakord
on Riigikogu liigetele kätte saadetud.
Ettepanekuid päewakorra muutmiseks ei
tehta — loen päewakorra was-
tuwõetuks.

2. Teadaandmine Enne kui päewa-
komisjonidesse korra juurde minna
antud seaduseel- kannab sekretäär ette
nõude kohta. seaduseelnõud, mis
Riigikogu juhatusel
poolt on komisjonidesse antud. Sõna on
sekretääril.

Abisekretäär **W. Pezold**: Riigikogu juhatusel poolt on järgmised seaduseelnõud komisjonidesse antud (loeb):

Merekooli seaduseelnõu — haridus- ja rahaasjanduse komisjoni.

Seaduseelnõu Eesti wabariigi kaubalaewastiku juhtide ja laewajuhi kutse omandamise kohta — haridus- ja üldisesse komisjoni.

Seaduseelnõu Wõru maakonnawalitsuse sõjaaegsete riigiwõlgade kustutamise kohta — rahaasjanduse komisjoni.

Seaduseelnõu töö-hoolekandeministriumipalغانormide muudatuste kohta — koosseisu komisjoni.

Seaduseelnõu mõnesuguste süütegude asjus karistuse ja kohtupidamise korra muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920 a.) § 8 muutmise kohta üldisesse komisjoni.

Trükiseaduse eelnõu — üldisesse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juurde.

3. Komisjonide Rkl. härra Ehrlich
täiendawad on juhatusel kirjali-
walimised. kult teatanud, et ta
rahaasjanduse komisjonist tagasi astub. Sõna on rkl. Jürgenstein'il.

A. Jürgenstein (rhw.): Rahwarakond paneb ette rahaasjanduse komisjoni walida Ehrlich'i asemele Kerem'i.

A. Tupits (põl.): Panen ette walida rkl. härra Arro asemele rahaasjanduse komisjoni rkl. härra Birkenberg, ja maaseaduse komisjoni härra Arro asemele rkl. härra Lilienblatt. Peale selle

walida omawalitsuse komisjoni Riigikogu liigete härra Eigo ja Saare asemele Riigikogu liikmed härra Koppel ja Hünerson.

Juhataja **K. Wirma**: Rahwaerakonna poolt on ette pandud rahaasjanduse komisjoni walida rkl. härra Ehrlich'i asemele rkl. härra Kerem ja põllumeeste rühma poolt — rkl. härra Arro asemele rahaasjanduse komisjoni — rkl. härra Birkenberg, maaseaduse komisjoni rkl. härra Arro asemele — rkl. härra Lilienblatt, omawalitsuse komisjoni Riigikogu liigete härra Eigo ja Saare asemele — Riigikogu liikmed härra Koppel ja Hünerson. Hääletamise kohta ettepanekuid ei tehta. Ma asun siis hääletamisele komisjonide wiisi. On ette pandud rahaasjanduse komisjoni walida rkl. härra Ehrlich'i asemele rkl. härra Kerem ja rkl. härra Arro asemele rkl. härra Birkenberg. Kas oldakse nõus korraga hääletama? Et wastu ei waielda, siis asun ma hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on ette pandud Riigikogu liikmed nähtawa enamusega rahaasjanduse komisjoni walitud. Siis on ette pandud maaseaduse komisjoni walida Riigikogu liikme härra Arro asemele rkl. härra Lilienblatt. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on rkl. härra Lilienblatt nähtawa enamusega maaseaduse komisjoni walitud. Siis on ette pandud omawalitsuse komisjoni Riigikogu liigete härra Eigo ja Saare asemele walida Riigikogu liikmed härra Koppel ja Hünerson. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on Riigikogu liikmed härra Koppel ja Hünerson nähtawa enamusega omawalitsuse komisjoni walitud.

Enam ettepanekuid komisjoni liigete walimiste kohta ei tehta.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

Küsimise ettekandmiseks on sõna rkl. härra Johanson'il.

4. Eesti sotsiaaldemokraatlike tööliste partei Riigikogu rühma küsimine Wabariigi Walitsusele Narwa linna töötatööliste asjus.

L. Johanson (sd.) (loeb):

„Eesti linnadest on sõjaajal kõige raskemalt kannatanud Narwa. Sõja lõppemisel pole Narwa elanikkude kan-

natustele ja wiletsusele weel lõppu tulnud. Selles lõhutud ja põlenud linnas walitseb praegu suurem tööpuudus, kui üheski teises Eesti linnas. Narwa elusooneks on tema wabrikud. Sõjapäewil sai neis tööstus halwatud. Kui wähe neis wabrikutes praegu tööd leitakse, näitab arwustik. Enne sõda oli tööliste normaalw Kreenholmi puuwillawabrikus 11.000, nüüd leiab seal tööd waewalt 1.500, Kalewi manufaktuuris oli enne 1.100, nüüd 860 töolist, Lina manufaktuuris enne 2.050, nüüd 420. Selle juures ei töötata mõnes wabrikus mitte iga tööpäew, sest et töökogu nädalaks ei jätku. Paljud wabrikud (laualõikamise, malmiwalamise jne.) aga seisawad täiesti.

Tööpuuduse tagajärjel on tuhanded tööliised kõige raskemas seisukorras. On perekondi, kes ei suuda omale toiduks kartulid ja soolagi saada, teistest toiduainetest kõnelemata. Alatoitus on muutumas näljaks. Kuna mujalgi tööolud nii soodsad ei ole, et tööliste juurdewoolu wõimaldaks, teise kohta rändamine ka kõiksugu raskustega, nagu korterikitsikus jne., ühenduses on, siis tuleb tööpuuduse all kannatajatel oma sennisel elukohal püsida ja ühes oma perekonnaga oludele alluda. Kuigi tööpuuduse küsimuse arutusel Riigikogus walitsuse esitajad on leidnud, et tööpuudus meil weel teraw ega põlew küsimus pole, tööhoolekandeministri arwates Narwas ainult wähest tuhandest töötatöolisest juttu wõiks olla, siiski näitawad andmed, mis koha peale sõites saadud, et Narwas tuhande asemel vähemalt 4 tuhat töolist tööpuuduse tagajärjel wiletsas seisukorras on, arwesse wõtmata neid, kes vähemal määral wõiwad töötada, mille eest saadud töötasuga, mis suurel hulgal ainult 75—100 marka päewas on, nad endid alatoitluses päewast päewa wõiwad kiskuda. Tööstuse andmed Narwa tööpuuduse kohta mingit pilti ei anna, sest et wabrikutöölised endid harilikult tööstuses ei registreeri.

Üks on kindel, kui riigiwõim Narwa elanikkudele abiks ei tule, siis wiletsus weel enam suureneb ja paljudele wäljakkannatamataks muutub.

Kõiki neid asjaolusid silmas pidades, palume Wabariigi Walitsuselt järgmiste küsimiste peale wastust:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et Narwa wabrikutes töötatakse ainult wäikese arwu töölistega ja tuhanded

töölised Narwas tööpuuduse all kannatawad? Kui on, siis:

2. Mis kawatseb Wabariigi Walitsus Narwa wabrikutööstuse elustamiseks ja endisele suurusele tõstmiseks teha?

3. Kuidas tahab walitsus Narwa töötatöölisi senni toetada, kunni nad tööd leiawad?“.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

5. Wabariigi Walitsuse wastamine Th. Pooli küsimise peale sadama tõstokraana kordaseadmise ja kartulite wäljaweo asjus. Kaubandus-tööstusminister **K. Ipsberg**: Wäga austatud rahwasaadikud! Rkl. härra Pooli poolt on järgmised küsimised Wabariigi Walitsusele ette pandud:

1. Ajalehtede teatel on teedeminister korralduse teinud, mille järele edaspidi wäljaweetawate kartulite laadimine Tallinna sadama asemel Baltiskis peab sündima. Kuna Eestil oma põllumajandussaadustele turgude muretsemisel suurte raskustega wõidelda tuleb ja sellepärast kord wõidetud turgusid igatepidi kindlustama peab, kartulid aga ühe tähtsama Eesti wäljaweo aine sünnitawad, siis palun teatada:

1) Millest on ülewalmimetatud korraldus kartulite wäljaweo asjus tingitud ja

2) kas ei mõju sarnane korraldus halwawalt kartulite wäljaweo peale, kuna Baltiskis sadamaolud alles korraldamata on?

Kõige pealt pean ma tähendama, et küsija selle asja kohta halwasti informeeritud on olnud. Küsimiste peale on Wabariigi Walitsusel au järgmist teatada: Oli korraldus tehtud, et paralleel Tallinnaga ka Baltiskis kartulite wäljavedu saaks toimetatud, s. o., et kartulite pealelaadimine mitte ainult Tallinnas, waid ka Baltiskis pidi sündima, et wagunite seisuraha maksmise kulusid Tallinnas ära hoida. Paari nädala jooksul wabastati Tallinna jaam kartulite wagunitest niipea kui hakati Baltiski sadama kaudu kartulid wälja saatma. Kokkuleppel rahaministri ja kaubandus-tööstusministri wahel, wõetaks Baltiski kaudu wäljasaadetawast kartulipuudast 5 marga asemel 2 marka tolliraha, see on 3 marka vähem kui Tallinna kaudu. Kartuli eksportöörid ei ole

raudteewalitsusele mitte niiwõrd wastu tulnud, nagu nad lubasid. Wäljavedu ei ole mitte ühe firma kätte koondatud, waid kunni 20-ne wäljavedaja kätte. Igalühel neist on oma laewa juures plats kinni pandud ja kartulid sorteeritakse sadamas, missugune nähtus on täiesti lubamata. Sarnane tegewus takistab meie sadama tööd. Tulewikus peaks põllumehed kartulite wäljasaatmist paremini organiseerima. Tuleb ette isegi sarnaseid juhtumisi, et kartuliwagunid käiwad käest kätte. Tallinna sadam on kartulibörseks muutunud, näituseks: üks kartulite omanik annab teada, et tema selle ehk teise laewa peale kartulid peale laadida tahab. Ta näitab paberid ette ja palub wagunid teatud päewaks sinna toimetada. Seal on aga juba need dokumendid teise kätte läinud ja uus omanik palub wagunid teise kohta saata, kus tema laewad seisawad. Praegu on niisugune seisukord, et kitsarööpalisel seisab 90 wag. ja laiarööpalisel 476, kokku 566 wagunit kartulite all kinni. Raudteewalitsus peab karmimaid abinõusid tarwitusele wõtma, et neid wagunid jälle wabastada. Üks osa kartulid on Baltiski peale läinud ja see aitab suurt kartulite wäljaweo woolu, mis transiitwoolude wastu jookseb, wähenendada. Raudtee- ja sadamawalitsus on kõigiti wastu tulnud, et põllumehe huwisid mitte riiwata.

Teine küsimus käib tõstekraana nr. 6 kohta härra Pooli poolt sisse antud järgmiselt:

2. Omal ajal äratas suurt tähelpanu asjaolu, et Tallinna sadama kaudu võimalik on Wenemaale minewaid wedurid wälja laadida.

17. aprillil s. a. sündis aga wedurite wäljalaadimise juures õnnetus, mille tagajärjel wedurid wäljalaadija tõstekraana põhja wajus. Osa laewu, mis weduritega Tallinna oli adresseeritud, sai selle tagajärjel teistesse sadamatesse juhitud.

Senniajani ei ole weel tõstekraanat korda seada jõutud.

Et nimetatud tõstekraana kiire kordaseadmine mitte ainult majanduslise tähtsusega ei ole, waid ühenduses Tallinna sadama hea nimega, palun teatada: Kas on wastawate ametiwõimude poolt ka kõik abinõud tarwitusele wõetud, et tõstekraanat wiibimata üles tõsta, ühtlasi ka kõik korraldused selleks ära kasutatud.

Selle küsimise peale on mul wastata, et õnnetus ei juhtunud mitte 17. aprillil, waid 18., s. o. kolmandal pühäl. Selsamal päewal asuti ka päästetööle ja hakati laewa korpust, mis lekkis, tihendama, s. o. weekindlaks tegema, mis kestis 2 päewa. Anti kohe teada Balti päästeseltsile, et see oma laewad appi saadaks. Päästeselts oli sel ajal kinni Naissaare all a/l. „Norther Stari“ päästmisel. Kolme päewa pärast, kui laewasõiduameti poolt eeltööd tehtud olid, asus Balti päästeselts tööle. Pumpamise töö kestis 8 päewa ja 29. aprillil läks korda kraanat umbes 3 jalga merepinnast kõrgemale tõsta. Seega awanes wõimalus teda 4—5 sülda sadamasiillast cemale wedada ja pumbad käima panna. 4. mail tõsteti kraana lõpulikult üles. Peab ütleva, et 16 päewa jookkul on kõik abinõud tarwitusele wõetud, et tööd kiirendada. Nüüd on kõik enamwähem korras, ainult katlad tarwitawad remonti. Praegu wõib pukseerlaew „Elbe“ temale auru anda. Kraana põhjawajumine on õnnetu juhtumine, kuid niisugused äpardused on wõimalikud ja neid ära hoida ei saa.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

6. Riigiraamatukogu põhimäärus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast**: Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Riigiraamatukogu põhimääruse“ teksti järgmise redaktsioonilise parandusega (loeb): „§ 5 rida 2: jätta wälja sõna „ametisse“.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna ei soowita, panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see parandus nähtawa enamusega wastu wõetud ja käesolewa seaduse redaktsioonilised parandused läbi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

7. Riigiarhiivi põhimäärus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast**: Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Riigiarhiivi põhimääruse“ teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega: 1 parandus: § 2 rida 5: alal hoida, p. o. hoida alal.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on see parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 2: § 2 märkus 2: pikendada wõib, p. o. wõib pikendada.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on see parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus kolmas: § 4 rida 2: jätta wälja sõna „ametisse“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on see parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus neljas: § 8 rida 2: enesele wõi, peab olema endale, kui ka.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on kõik selle seaduse redaktsioonilised parandused wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

8. Keskarhiivi põhimäärus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast**: Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Keskarhiivi põhimääruse“ teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega (loeb): Parandus 1: § 1 rida 5: põhikiri, p. o. põhimäärus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 2: § 3 rida 1: ehk, p. o. wõi.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 3: § 9 rida 2: wõi, p. o. kui ka.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on parandus

nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on kõik redaktsioonilised parandused selle seaduse kohta läbi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Seadus Ahwenamaa saarte mitte-kindlustamise ja neutraliseerimise konventsiooni kinnitamise kohta — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast:** Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Seadus Ahwenamaa saarte mittekindlustamise ja neutraliseerimise konventsiooni kinnitamise kohta“ järgmise redaktsioonilise parandusega (loeb): § 1 rida 6: Eesti keelse, kirjutatud lahus ja suure tähega. p. o. eestikeelse, kirjutatud koos ja väikese tähega.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on kõik parandused selle seaduse kohta läbi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde:

10. Renteide tegewuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti pangale üleandmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast:** Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Renteide tegewuse lõpetamise ja nende ülesannete Eesti pangale üleandmise seaduse“ teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega (loeb): Parandus 1: § 2 esimeses lauses kanda sõna „üle“ sama lause lõppu.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 2: § 2 rida 2: kõige, p. o. kogu.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 3: § 4 rida 5: mis senni, p. o. nagu sees senni.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on parandus

nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 4: § 4 rida 6: makswad olid, p. o. maksew oli.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sõna on aruandjal.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 5: § 5 rida 1: peale, p. o. nimele. Ma loen ette selle paragrahwi teksti: „Eesti pank on kohustatud tema peale antud rahanõudeid ilma iseäralise tasuta rahuldama...“ Komisjon arwas, et õigem on ütelda, tema „nimele“ antud rahanõudeid, ilma iseäralise tasuta rahuldama.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 6: § 7 rida 3, 4 ja 5 käib tekst järgmiselt: „maksab pank sedasama protsenti, mis ta eraisikutele ja asutustele samalaadiliste summade eest maksab“. Arwasime, et parem on ütelda: „maksab pank sellasama protsendi, mis eraisikutele ja asutustele samalaadiliste summade eest.“

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast:** Parandus 7: § 8 rida 1 ja 2, käib seaduse tekst järgmiselt: „tähtpäewast algades peab Eesti pank ja tema osakonnad eelmises § tähendatud“ jne. Meie poolt ettepanew tekst oleks järgmine: „Tähtpäewast alates peab Eesti pank, samuti tema osakonnad, eelmistes paragrahwides tähendatud“ jne.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on see parandus nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 8: § 8 rida 8 — wastuwõetuks, p. o. wastuwõetuteks.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud,

leidis maakommisjon otstarbekohase olema need lepingud tunnistada ja selleläbi kreposteerimis-korda kergendada, sest vastasel korral oleks neil praegustel omanikkudel õigus kreposteerimist ainult endistelt omanikkudelt, see on mõisnikkudelt nõuda, kuna viimastel aga enam maad ei ole. Nii jääb siis ainult 400 kohta järele, mis praeguse seaduse järele kreposteeritud saavad ja mis seega nende omanikkudele wormilikult tagasi antakse. Maakommisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

J. Wain (sd.): Et neid wahekordi lahendada tuleb, selle vastu ei waidle wist keegi. Kuid teine küsimus on, kuidas kõikidesse nendesse küsimustesse seda selgust tuua, mis tuua tahetakse. Juba maakommisjongi, olgugi, et ta väga leplikule seisukohale on asunud nende lepingute kinnitamise asjus, ei ole Riigikogule ette pannud kõiki lepinguid kinnitada, waid on välja jätnud selle osa lepingutest, mis on tehtud pärast 17. detsembrist 1918. aastal. Siin on siis küsimus kahe ajajärgu lepingute kohta, nimelt: Lepingute kohta, mis olid tehtud enne Kerenski seadust 17. juulil 1917. a. ja nende lepingute kohta, mis olid tehtud ajajärgul 17. juulist 1917 a. — 17. detsembrini 1918 a. Iseenesest on riikliselt väga soowitaw, et kõik waranduste ümberkirjutamised ja kreposteerimised wõimalikult kiires korras läheksid, kuid selle kirjutamise mõttes ei saa mitte kõiki hiljaksjäänud lepinguid kinnitamata jätta, toetades selle peale, et igaihel on wõimalus oma omandusõigusi maksuma panna serwituudi õiguse põhjal. See oleks tülikas ametiwõimudele ja kulukas inimestele, kes seda teed oma õiguste maksmapanemiseks tarwitada tahawad. Mis puutub lepingutesse, mis olid tehtud enne Kerenski seadust, siis wõib waewalt selle juures kahelda, et neid fiktiwseteks pidada. Mis aga puutub nendesse lepingutesse, mis ajajärgul 12. juulist 1917 a. — 17. detsembrini 1918. a. sõlmitud, siis tuleb nende kohta hoopis teisele seisukohale asuda. Meie teame, missugused arwamiised olid maksmas laiades rahwahulkades okkupatsiooni wõimude kohta ja see rahwakiht, kes okkupatsiooni wõimu soowitawaks ei pidanud ja kes lootis ja uskus, et see wõim tingimata raugema saab — olgu kas Wene riigi wõi Eesti riigi maksmahakkamisel — ei teinud sel ajal mingisuguseid lepinguid, arwates, et okkupat-

siooni ajal tehtud lepingud oma makswuse kaotawad. Need kihid aga, kes ootasid okkupatsiooni wõimu siiatulemist, ja selle tiwa all end väga õnnelikud tundsid, siidusid selleaegsete suurmaaomanikkudega ostu-müügi lepinguid. Meie peame igatahes silmas pidama seisukohta, millel asusid ka maaseaduse väljaandjad, et maa peab jääma maaharija kätte. Lepingud, mis enne 12. juulit 1917. a. tehtud, on kõik lepingud maaharija ja omaniku wahel, teised aga mitte. Suurem osa isikutest, kes 12. juulist 1917. a. — 17. detsembrini 1918. a. maad omandasid, on linnainimesed, ettewõtjad, kes, kas ei usaldanud „Oberost“ raha, wõi kahtlesid okkupatsiooni wõimu kestwuse juures, kasutasid wiimaseid nädalaid, mil selgesti näha oli, et Saksa wõim langema peab, ostes mõisnikkudelt maad, kes seda sel ajal odawalt müüsid. Külaelanikud ei usaldanud okkupatsiooni wõimu, ega uskunud, et tema ajal tehtud lepingud Eesti wõi Wene riigis maksma jääksid.

Seda müügilepingut ei saadud sellepärast kreposteerida, et maakomitee ei olnud weel moodustatud. Maa läks suuremalt jaolt spekulantide kätte ja üksikutest kohtadest tulewad andmed, et maa ära wõetud on põlwpõlwelt harijate käest ja antud linnainimestele. Mina arwan, et see seisukord Riigikogu poolt mittewastu wõetaw peaks olema ja heakskiitmist leida ei tohiks. Tulewikus peaks maa ikkagi põliste harijate kätte jääma ja läheks riigi maafondi.

O. Gustawson (is.): Ettepanud seaduseelnõul on oma wäike ajalugu. Õieti hakati selle seaduseelnõuga peale maaseaduse komisjonis juba eelmisel aastal. Algatus selle läbiwiimiseks oli kaunis omapärane. Esimesed olid Uulu-Surju rentnikud, kes saatsid märgukirja Riigikogu üksikuile rühmele, muuseas ka põllumeeste rühmale, sest oldi kindlal arwamisel, et just eestkätt põllumehed on need, kes tegelikkude põllumeeste huwisid peaksid kaitsema. Oma protestkirjas awaldasid Uulu-Surju mehed soowi, et okkupatsiooni ajal tehtud ostulepinguid mitte ei kreposteeritaks. Nende kannatajate kasusid hakati siis kaitsema, kuid hoopis teisest otsast ja nimelt sellega, et taheti kiirendada okkupatsiooni ajal tehtud lepingute kreposteerimist. Ma usun, et just põllumeeste pealekäimisel seati teatud seaduseelnõu kokku maaseaduse § 4 muutmise kohta ja anti ta maaseaduse

kommisjoni. See oli samm — üks paljude hulgast, millega katsuti taas üks osa maast kõrvaldada wõõrandamise alt.

Meil on väga hästi teada, et tükeldatud mõisaid on antud põlise tarwitamise asemel põliseks omanduseks müügi teel. Ühe kaaluwama motiivina, selle teguwiisi põhjendamiseks toodi ette, et sellega tahetakse heaks teha ülekohus, mis okkupatsiooni ajal neile härradele tehtud, sellega, et nende ostulepinguid okkupatsiooni ajal ei krepoteeritud. Näitusena võib ette tuua Uulu-Surju Pärnumaal, kus müüdi palju talukohti okkupatsiooni ajal ära ja nimelt spekulantidele adwokaatidele, kaupmeestele jne., kes seda ise mitte harima ei hakanud. Sedawiisi lõhuti Pärnumaa Surjus umbes paarkümmend kohta täiesti ära. On ette nähtud, et ostulepingud tunnistakse makswaks ainult siis, kui omanikud ise kohtade kasutamisele juba on asunud. Siin on silmapaari wahele jäetud see asjaolu, et paljud rentnikud, kellelt kohad okkupatsiooni ajal wõeti ja kes nad hiljem maanõukogu määruse põhjal kätte saama pidid, seda ometi ei saanud.

Kui taheti okkupatsiooni ajal tehtud ülekohut heaks teha, siis olid meie Wabariigi Walitsuse kommissarid need, kes sellele wastu seisid ja kõik tegid, et rentnikud omi kohti kätte ei saaks. Seega wõimaldasid nad okkupatsiooni ajal ostetud kohtade jäämist uute ostuperemeeste kätte.

Seda isewärki ülekohut tahetakse teha heaks teise weel suurema ülekohtuga selle harilise kannataja wäiksema wenna arwel. Et kõik ostuomanikud saaksid selle „heaks tegemise“ osaliseks, awaldati „Riigi Teatajas“ wastaw üleskutse kõiki tehtuid, ent alles krepoteerimata ostulepinguid põllutöoministeriumis registreerina.

Tegelikult on aga juhtunud nõnda, et just see samm on annud tõukeid fiktiivsete lepingute sõlmimiseks. Lubatagu mulle ette kanda üks wäljawõte wallanõukogu protokollist (A. Jürman (põl.): See on meil kõikidel.) Iseäranis põllumeestel peaks see aga siiski wahest läbi minema. Härra Jürman'i südame peal on väga palju Pärnumaa rendikohti, mis läksid endiste õigusliste rentnikkude käest uute omanikkude kätte. Selleaegse Pärnumaa kommissari Jürman'i agaral kaasabil. See olgu härra Jürman'ile meelde tuletatud. (A. Jürman (põl.): J ä t k e

oma meeldetuletused teistele.) Kas Teie nahk juba nõnda paksuks on läinud, et seal enam midagi läbi ei ulata. Minewaaasta lõpul ilmus ajalehtedes, muuseas ka „Riigi Teatajas“ 1921 aastal, põllutöoministeriumi üleskutse maade ostu-müügi lepingute asjus, milles kutsutakse ostjaid, kes kunni maaseaduse wäljakuulutamiseni 25. okt. 1919 a. peajasjalikult aga Saksa okkupatsiooni ajal mõisamaade kohta ostulepingu tegid, teatama omist senni krepoteerimata lepingutest põllutöoministeriumile. Üleskutses on tähendatud, et peale omawaheliste kirjalikkude lepingute võib üles anda ka suusõnalisi lepinguid, mis tunnistajate ja olemasolewate dokumentide maksukwiitungite ja nõnda edasi abil tulewad tõestada. Kuid mainitud üleskutse on põhjust annud kõige ebaloomulikumatele nähtustele. Uulu wallas asuw endine Surju mõisaomanik Peeter Stael on 1921 aasta lõpul oma endiste renditalu pidajate, praeguste riigirentnikkude poole pööranud, ettepanekuga oma koha äraostmiseks, sest temal olla õigus oma maad müüa, missugust õigust tema ülemalpool nimetatud üleskutsesest on wälja lugenud. Selle ettepanekuga on ka mitmed talupidajad nõus olnud. Tehti omawahelised ostu-müügi lepingud ja läkitati Tallinna põllutöoministeriumi. Lepingutel on näidatud lepingu tegemise ajaks, näituseks ühe peal nendest, 8. sept. 1918 a. Asjaosaliste eneste läbi on see tagantjärele ostmine awalikuks seaduseks saanud. Muud ühtegi tõendust peale käesolewal aastal tehtud lepingu praegustel ostjatel nende omanikkude kohta ei ole. Senni ei ole nad omaniku õiguse maksmapanemist nõudnud, sest neil ei olnud seda weel olemas. Nii ei awaldanud rendilepingute tegemise korral põllutöoministeriumis keegi protesti, nii ei läinud Surju mõisa planeerimise korral omanikuõigust nõudma talupidaja, kelle maa hulka tänawu tehtud ostu-müügi lepingu järel ka osa mõisa maast käib, mis 1921 aastal planeeritud ja sõduritele, asunikkudele wälja anti. Peale selle on olemas wallawalitsusel Surju mõisa wolniku Ado Ewardi poolt sisseantud 1918 aastal mõisaomaniku poolt müüdud kohtade nimekiri, milles aga käesolewal aastal müüdud kohti üles märgitud ei ole. (A. Jürman (põl.): See on teie naiiwse arwamise järele.) Jah, härra Jürman, naiiwselft wõi mitte naiiwselft, sellest saab mitmet moodi aru. Aga neid lepinguid on nõnda tagantjärele mitte

ainult Pärnumaa Uulus, waid ka mujal sõlmitud. Kõiki seda silmas pidades hääletab meie rühm eelolewa seaduse wastu.

M. Bock (saks.): Es ist nur zu begrüßen, dass der vorliegende Entwurf, der einem dringenden praktischen Bedürfnis entgegenkommt, vorliegt, denn das Leben verlangt unbedingt eine Klärung dieser Frage. Unzählige Kleingrundbesitzer besitzen ihre Stellen nur auf Grund von Vorkontrakten und man muss ihnen die Möglichkeit geben, dieselben auf ihren Namen korrobrieren zu lassen. In vielen Fällen sind die Gesinde schon lange voll bezahlt und es wäre ein Unrecht, dieses Eigentum der Enteignung zuzuführen. Gerade auf diesem Wege des Verkaufs von Gesinden erfolgte ja die von Ihnen angestrebte Zerstückelung des Grossgrundbesitzes in normaler Weise. Aber der vorliegende Gesetzentwurf gibt nicht alles, was er geben könnte. Er gewährt nicht die Möglichkeit, die Korroboration auch wirklich vornehmen zu können. Es heisst in dem Motivenbericht sehr stolz, dass nach Annahme des Gesetzes jeder sein Gesinde ohne Zutun des früheren Gutsbesitzers auf seinen Namen krepostieren könnte. Dem ist aber absolut nicht so, denn die Krepost-Abteilung darf die Umzeichnung nur dann vornehmen, wenn ihr ein notariell beglaubigter Kaufvertrag vorliegt, der einerseits von dem in den Grundbüchern verzeichneten Eigentümer, d. h. dem Gutsbesitzer, und andererseits vom Käufer unterschrieben ist. Mit häuslichen Kontrakten ist da nichts zu machen. Nicht immer kann aber der Abschluss eines formellen Vertrages zustande kommen, denn der Gutsbesitzer kann nicht anwesend sein oder andere Gründe können den Kontraktabschluss verhindern. Ferner gehört zur Abteilung einer Stelle vom Hauptgute das Einverständnis der hypothekerischen Gläubiger, und ob dieses erhältlich ist, hängt auf jedem Fall nicht von der Macht des Gesindeerwerbers ab. In dieser Hinsicht ist aber das Gesetz äusserst mangelhaft und es bedarf bei der 2. Lesung einer völligen Umarbeitung, sonst bleibt es nur auf dem Papier stehen.

Inhaltlich zum Entwurf Stellung nehmend, möchte ich hier nochmals betonen, dass wir die Agrarreform nicht anerkennen, solange für das enteignete Eigentum nicht die volle Entschädigung ausgezahlt worden ist und ich wiederhole hier, dass

wir das Agrargesetz mit allen legalen, uns zur Verfügung stehenden Mitteln bekämpfen werden. Jedes Gesetz muss den Anforderungen der Moral und Gerechtigkeit entsprechen und das Prinzip der Gleichheit aller Bürger vor dem Gesetz respektieren. Weder das Agrargesetz, noch der vorliegende Entwurf tut das. Allen Bürgern steht es frei, die von ihnen erworbenen Bauerstellen auf ihren Namen krepostieren zu lassen, nur die früheren Gutsbesitzer gehen dieses Privilegiums verlustig, obwohl das mittlerweile in Kraft getretene Grundgesetz ausdeutlich von der Gleichheit aller Bürger spricht! Es ist also diesmal auch weiter nichts, als der Versuch einer Bereicherung auf fremde Kosten und das „pollice verso“ wird auch in dieser Frage wieder angewandt. Denkt man hier wirklich nicht daran, dass derartige Massnahmen, ein derartiges kleinliches und ungerechtes Vorgehen einer Minorität gegenüber sowohl im Lande, wie auch ausserhalb einen höchst unangenehmen für den Staat schädlichen Eindruck machen muss? Auf mich, meine Herren, wirkt aus diesem Grunde, wenn ich Ihnen offen meine Meinung sagen darf, Ihr Projekt, das den Prinzipien des Grundgesetzes widerspricht, direkt abtossend. Sowohl in Ihrem eigenem Interesse, wie in dem der Gerechtigkeit, muss der die Rechte der früheren Gutsbesitzer beschränkende Passus gestrichen werden. — In der ersten Lesung wollen wir für den Entwurf stimmen, doch sollte die erwähnte Einschränkung bei der 2-ten Lesung nicht gestrichen werden, so werden wir dann gegen den Entwurf stimmen.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Zimmerman: Siin ettetoodud kartused, et selle seaduse läbi saaks mõned maaharijad kohtadelt ära aetud, ei ole mitte põhjendatud. Ka ei ole selle seaduse piirides ette nähtud, et sõdurid, kellele on maad antud, et nende maa ära wõetakse ja antakse teistele, kes on teinud fiktiiwlepingud. Seadus nõuab, et ostja peab koha waldamisel ise seda harima, see tähendab isiklise kasutamise alusel olema, nii et see wäide siin mitte ei ole õige, nagu saaks tegelikud põllupidajad kohtadelt ära aetud. Saab ilma kohtuotsuseta kohta kreposteerida. Kus aga seda mitte olemas ei ole, tuleb üldist kohtu korda käia, kus kohus omanikku

sunnib lepingut tegema ja see sunnitud on lepingu tingimisi täitma. Mis puutub suurpõllupidajate poolt talumaa omandamisesse, siis ei tehtud seda mitte selleks, et maaharimise läbi omale leiba teenida, waid maa rahwa käest ära wõtmiseks. Waatame õigusi, siis näeme, et nimelt ühel maal ja nimelt mõisa maal olid antud eriõigused teise maa, s. o. talumaa kulul. Meil olid kodanikud kõik ühesugused, kuid õigused ei olnud neil mitte ühesugused. Mõisnikkudel olid siis mitmesugused eesõigused. Liiwimaa talumaad, näituseks, tegid teed, kuna mõisad seda mitte ei teinud. (W a h e l h ü ü d e d B a l t i - S a k s a r ü h m a s t.) Teie wõisite kõrtsisid awada, aga talupojad ei wõinud seda mitte teha. (W a h e l h ü ü d e d p a r e m a l t p o o l t ; J a h i õ i g u s .) Kui suurpõllupidaja tahtis talukohta mõisa külge liita, siis sai ta oma soowi teostada ainult seadusest ümber minnes, sest talumaa liitumine mõisa külge oli keelatud.

Sellepärast ei tunnista käesolew seadus neid mõisnikkude poolt omandatud talude ostulepinguid mitte makswaks.

Juhataja **K. Wirma**: Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Sellega on see seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

**13. Seadus raha-
ministeeriumile
100.000.000 mar-
galise krediidi
määramise kohta
laenude andmi-
seks maakonna
omawalitsustele
— I lugemisel.**

sellepärast, et neis olid puudujäägid, mille katmiseks eelarwetes mingisuguseid sisetulekuid üles antud ei olnud. Ühes sellega selgus ka, et sarnaseid summasid, millega eelarwet tasakaalu wiia käesolewal aastal, maakonna omawalitsustel wõimalik leida ei olnud. Seda silmas pidades esines siis siseminister wastawa parandusega riigi 1922 a. eelarwe juurde ja wõeti eelarwesse nimetatud puudujääkide katmise laenuks 100.000.000 marka, siis ei olnud aga weel wälja töötatud wastaw seaduseelnõu selle laenu kohta. Nüüd

on wälja töötatud selle 100.000.000 marga wäljaandmise seaduseelnõu ja Riigikogule ette pandud. Riigikogu rahaasjanduse komisjonis on ta läbi waadatud, ja walitsuse poolt ettetoitud põhjendused otsustatud tunnistada. Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

M. Neps (sd.): Omawalitsuste protesteerimise tagajärjel on lõpuks see seadus nüüd walitsuse poolt wälja töötatud ja Riigikogule esitatud. Selle seaduse wäljatöötamise põhjuseks on tingimata see asjaolu, et praeguste seaduste järele, mis omawalitsustele wõimaldawad maksusid wõtta, saadud summad mitte ei ulata eelarwes ettenähtud kulude katmiseks. Need on senni nii puudulikud, et walitsus, sattudes nähtawasti laenuõudmisega umb-sõlme, ei saanud küsimust teisiti lahendada kui pidi selle laenuõudmisega esinema. Kui täna Riigikogu selle seaduse wastu wõtab, 100.000.000 mk. krediiti anda selleks, et omawalitsuse eelarwe puudujääkised katta, siis peab siin sel puhul igaüks selgesti nägema ja teadma, et see weel omawalitsuste puudujääkide katmise küsimust sellega ei lahenda. Sel puhul oleks minu arwates tingimata tarwilik, et olgu see kas komisjoni aruandja wõi ehk meie härra minister wõi ministeeriumi esitajad siin otsekohe Riigikogule lähematki ülewaadet annaks, missugused kawatsused ministeeriumil eelarwe kokkuseadmise ajaks oleks. Omawalitsuste maksuseadused tuleks sedawõrd eelarwega kokkukõllasse wiia, et ei pruugiks mitte enam selleks krediiti nõuda. Siseministeeriumi ja ühtlasi ka komisjoni poolt ligipandud seletuskiri ütleb, et protesteeritud eelarwetes on puudujääki olnud 158 miljoni 460.030 marka, kui eelarwe protesteeritud kujul omawalitsustele tagasi saadeti ja seal uuesti üle waadatud ja ministeeriumile tagasi antud sai. Kuid minu andmete järele oli selge, et ei saa mitte ütelda kui suur tegelik puudujääk praegu on. Minu arwates see summa, mis omawalitsustele antakse, nende puudujääkide katmist ei wõimalda, sest need on igatahes üle 100.000.000 marga ja omawalitsustel jääb ikkagi eelarwes puudujääk. Sarnane seisukord ei tohi mitte kaua kesta. Selle tagajärjel ei saa omawalitsused mitte hädatarwilikka nõudeid rahuldada. Kui tahetakse, et omawalitsuste ja rahwa seas ei tõuseks ärew meeolu, siis peaks Riigikogu selle sea-

duse wäljaandmisega, nimelt kulude wähendamise suhtes, püüdma seda küsimust õige pea lahendada ja ei tohiks selle seaduse wäljaandmisega wiivitada. Et aga omawalitsuse asutused on puudujääkide sisse uppumas, nagu näituseks kooliõpetajate palgad on mitmel pool weel maksmata, ja selle tõttu katsutakse meeleolu sünnitada, siis oleme sunnitud toonitama selle seaduse wastuwõtmist. Kuid ma ütlen, et siin peaks siseminister esinema otsekohe, et meie wõiksim tait ülewaadet saada selle kohta ja et ta wõiks ära näidata, mis ajaks see küsimus lahendatud peab olema ja kuipalju võimaldavad nad nii hästi walla- kui ka maakonnawalitsustele nende kulude katmiseks pääseteed. Sellest wälja minnes pean tähendama, et 4 kuud täis on, et see aga mitte tehtud ei ole ja meie omawalitsused juba neli kuud on pidanud väga rasketes oludes olema. Ka on omawalitsustel mitmesugused kriisid üle elada tulnud. Toonitan weel kord, et siseminister kiire korras seaduseelnõuga esineb, mis omawalitsuse asutustele võimaldaks nende peale pandud hädatarwilikka kulusid katta. Omawalitsuse asutustel peawad selle jaoks tarwilikud krediidid olema, et nad kohalikka nõudeid rahuldada suudaks.

Siseminister K. Einbund: Austatud rahwasaadikud! Wabariigi Walitsusel on omawalitsuse asutuste mitteküllaldane rahaline seisukord väga hästi teada. On ka teada, et omawalitsuse asutused rahaliselt mitte hiilgawas seisukorras ei ole ja et nemad isegi mitte oma esimesejärgu ülesandeid ei saa tarwilikult täita. Nemat ei saa seda teha selsamal põhjusel, nagu meie riikki, kus esimesejärgu tähtsusega ülesandeid, nagu haridus- ja hoolekandese, olewal aastal küllaldaselt rahuldada ei saadud. Wõib olla, et ka tulewal aastal nendest sotsiaalsete nõuete täielikust rahuldamisest lahti neab ütleva ja selle peale raha kulutama jõu kohaselt. Kuid see ei tähenda mitte weel seda, nagu walitsus omaltpoolt kõike ei katsuks teha, et omawalitsuse asutused kindla eelarwe piirides saaksid edukalt töösse hakata ja täita kõiki oma ülesandeid sissetulekute kohaselt. Enne kui lühikest ülewaadet käesolewa seaduseelnõu puhul anda, paluksin ma Riigikogu liikmeid mitte ära segada üksikute ministriumide kompetentsi omawalitsuste seisukorra parandamise suhtes. Täna sidus rkl. härra Neps rahaliste asjade paranda-

mist siseministriumide kompetentsiga väga ligidalt, nagu oleks siseministrium see wabariigi keskasutus, kes peab wälja töötama omawalitsuse maksuseadused jne. Seaduse järele on see nõnda, et siseministrium esineb omawalitsuste suhtes järelwalwe asutusena, ja täidab ka nende kaudu riigi administratiivlist walitsemist. Siseministriumide ülesanded on, ma tahaks ütelda, järelwalwe osas rohkem wormaalsemad, kui sisulikud ja sellepärast kuulub kogu omawalitsuste asjade parandamine walitsuse kui niisuguse, kompetentsi. Eestkätt on see külg asjast seotud rahaministriumiga. Loomulikult esineb siseministrium sel alal algatus-ettepanekutega, sest wiimane tunneb omawalitsuste hädasid kõige rohkem. Nende ettepanekute tagajärjel on walitsuse poolt moodustatud erakommisjonid, kes peawad esinema eelnõudega, et tulewal aastal omawalitsuste eelarwetes enam ei korduks sarnased asjad nagu tänawu. Täna said omawalitsuse asutuste eelarwed segamini löödud wiimase kooliõpetajate palgaseadusega ja wäljaminekutega selles sihis. Riigikogu, kui tema arutas sellest seadusest olenewate puudujääkide katmist 1921 aasta kohta, ei leidnud omaltpoolt ka mingisugust teist teed, kui ühekordse erakorralise maksu pealepanemist. Maksuseaduste ümbertöötamine ei ole mitte ühe ehk kahe päewa asi. Kui seda büdshetiaasta keskel tahtakse teha, siis on lugu weelgi keerulisem. Seal tulewad ette mitmesugused takistused, mis kogu riigi eelarwest kriipsu läbi tõmbaksid. Ma kuulen ütelsi, et selleks olewat kolm aastat aega olnud. Pean ütleva, et kolm aastat ei ole selle üle ka Riigikogus järele mõeldud, kuidas oleks võimalik omawalitsustele mitte erakorralisi koormaid peale weeretada, enne kui uued maksuwõtmise võimalused läbi kaalutud.

Mis käesolewasse asjasse ja eelarwete protesteerimisesse puutub, siis ei saanud siseministrium seda mitte lubada, et omawalitsuste eelarwed oleksid puudujääkidega olnud, et oleksid näidatud ainult kulusid ja puudujäägid, ilma wastawate sissetulekuteta. Wabariigi Walitsusel oli tahtmine eelarweid kokkukõlasse wiia, järelikult ei olnud tal teist teed, kui omawalitsustele kohtuteel meelde tuletada, et nõnda edasi minna ei wõi. Tagajärg oli see, et kohtud rahuldasid siseministriumini protestid ja tegid omawalitsustele ülesandeks eelarweid kokkukõlla wiia.

Selle juures tehti mitmesuguseid etteheiteid nii hästi ajakirjanduse kui ka austatud Riigikogu liikme härra Anderkopp'i poolt, nagu tahaks siseministerium omawalitsustele ettekirjutusi teha üksikute summade kohta neid kärpides ja sellega omawalitsuste eelarweid sisulikult normeerida. On õige, et siseministerium on eelarwele protesti motiivide kokkuseadmise juures kohtu tähelepanu juhtinud selle peale, et teatawad väljaanded eelarwest, kui sissetulekuid ei ole, võivad seaduse järele välja jääda, et eelarwe bilansi kätte saada. Igas protestis peavad kohtule protesti motiivid ette toodud olema, ja seda ka tehti omawalitsuse asjade peawalitsuse poolt üksikult korral. Et see aga sidu oleks olnud omawalitsuste asutustele, see ei ole mitte õige, sest üksikute eelarwe paragrahvide ja punktide vastu ei oldud mitte protesteeritud, vaid oli protesteeritud kogu eelarwe vastu. Sellepärast kohus ka otsustas mitte üksikuid paragrahve tühjaks tunnistada, vaid kogu eelarwe tühjaks tunnistada ja sellele ja sellele maakonnawalitsusele ülesandeks teha eelarwe uuesti ümber seada, kus juures aga omawalitsused uue eelarwe kokkuseadmisel muu millegiga ei ole seotud, kui ainult seadustega ja kohtuotsustega. Nõnda, et need etteheited, mis sel korral awalikult ajakirjanduses tehti, sisuliselt wõisid ju ainult arusaadawad olla, kuid kui nende autorid sellekohastes seadustes oleksid põhjendusi hakanud otsima, siis ei oleks nad neid põhjendusi mitte leidnud. Ministerium peab aga järelwalwe teostusel seaduse järele käima.

Omawalitsuse puudujäägid kogu 1922 aasta kohta ulatasid umbes 158 miljonini. Sellest summast on $\frac{2}{3}$ need sunduslikud hariduse kulud, mis kooliõpetajate palgade ümbernormeerimisega omawalitsustele peale tulid. Need ulatawad, kui ma ei eksi, 105—110 miljonini. Ja omawalitsuse tegelased ise ütlesid, et kui meie selle summa, mis siin ette nägemata ja sunduslikult meile peale on pandud, et kui meie selle summa walitsuse kaudu saaksime, et niisugusel korral oleks meil võimalus ülejäänud puudujääki, umbes 60 miljoni, eelarwe kokkutõmbamisega vähendada ja sellega maakondades eelarweid tasakaalu wiia. Seda arwesse wõttes oli walitsusel walida, kas tema wõtab õpetajate palgamaksmise oma peale, wõi jättes seda omawalitsuste peale, wõimaldab neile ilma protsentideta laenu, ette nähes, et seda laenu kustutada tuleb mitme aasta

jooksul peajasjalikult nendest maksudest, mis omawalitsuse asutustele maksuseaduste ümberkombineerimisega suuremaid sissetulekuid annaksid.

Sellekohasel maakonnawalitsuste esimeeste koosolekul siseministeriumis olid maakonnawalitsuste esimehed sellega päri ja awaldasid kindlat arwamist, et neil siis wõimalik on oma eelarweid 1922 aasta peale kokku wiia.

Üksikasjaliselt jaotasime ka laenu summa maakondade wahel ära ja selle tagajärg oli, et kõik maakondade eelarwed on wõimalus tasakaalu wiia ja senni on suurem osa maakondadest juba uued eelarwed omawalitsuse asjade peawalitsusele esitanud. Pärnu maakonnas ei ole seda küll weel tehtud. (Keskest: Harju maakonnas ka mittel!) Nii et kõikidel maakondadel oli wõimalik oma eelarweid tasakaalu wiia ja see, ma pean ütlemä, omast kohast päris radikaalne samm, nimelt kõigi eelarwete protesteerimine, on meie andnud niisugused tagajärjed, et meie esimest korda omawalitsuse tegewuses wõime kindlat büdshetti näha, samuti kui meie esimest korda kindlat tasakaalus büdshetti wõisime näha ka riigi eelarwe arutamisel.

Walitsuse seisukoht on omawalitsuse vastu kõige liberaalsem. Tema seisukoht ei saagi teistsugune olla, sest seda kirjutab meile ette meie põhiseadus. Kuid selle seisukoha teostamine peab algama nii, et ühel teatawal aastal on meie omawalitsuste eelarwed tasakaalus ja siis hakkab kord korralt nende ülesannete laiendamise eeldusega, et nende ülesannete läbiwiimiseks kord korralt maksuwõtmise wõimalusi omawalitsustele juurde tuleb. Kogu hoolekanne, kogu teede asi, kogu terwishoid jne. kohtadel, kõik see läheb sellekohaste erieelnõude järele omawalitsuse asutuste kätte. Selles ei ole lahkuminekuid walitsusel, ei Riigikogu ega ka omawalitsuste tegelastega. Kuid selles, et neid wastawaid ülesandeid koha peal teostada, selleks on waja, et iga omawalitsuse peale pandud uue ülesande täitmine wõimaldakse temale juba ette ka tasakaalulise büdsheti nõuetega.

Edasi tahaksin ma weel puudutada waldade eelarweid. Linnade ja maakondade eelarwete kohta on meil kindel ülewaade, kõik andmed nende eelarwete kohta on esitatud wastawatele ministriumidele, kuid waldade kohta ei ole seda

ülewaadet mitte. Wallad ei ole suurelt osalt senni oma eelarweid esitanud, õigemini, maakonnawalitsustel ei ole võimalik olnud neid walitsusele ära saata sel lihtsal põhjusel, et wallad oma eelarwed, vähemalt suurem osa nendest, puudujäägiga kokku seadsid eelmiste aastate eeskujul, ja kui maakonnawalitsus need eelarwed protesteeris, pidid wallad eelarweid uuesti kokku seadma hakkama ja nähtawasti ei ole nad selle tööga weel lõpule jõudnud ja nõnda puudub täielik ülewaade waldade eelarwete kohta. Kui maakonnawalitsuste esitajate koosolek oli, siis selgus, samuti ka tuli ilmsiks üksikutel jutuajamistel, et waldadel on käesolewal aastal võimalus oma eelarweid tasakaalu wiia, kui nad mõned mitte just hädatarwilised wäljaminekud ära jätawad. Suurem osa waldadest on seda ka teinud, — ülewaade ei ole, nagu juba ütlesin, kõikide kohta weel käes — ja ma ütlen, et see on esimene kord meie wabariigi kestwuse ajal, et meil võimalus on näha waldade eelarweid täielikus tasakaalus, samuti on tasakaalu wiidud ka linnade ja maakondade eelarwed. See on väga rõõmustaw ja kõigiti head eeldaw nähtus meie majanduslises elus.

Edasi, juhiksin ma Riigikogu liigete tähelepanu omawalitsuste seisukorra parandamiseks tehtawa töö peale. Püütakse nõnda kaugele jõuda, et ei korduks 1923 a. eelarwete kokkuseadmisel läinud aasta asjaolud, puudujäägid ja nõnda edasi. Selleks on walitsuse poolt moodustatud komisjon, kus on esitatud omawalitsusasjade peawalitsuse juhataja, rahaministeeriumi wastawad kõrgemad ametnikud, samuti ka maakondade ja linnavalitsuste esitajad. Komisjonis kombineeritakse riigi ja omawalitsuste wahelist rahalist seisukorda ja ma arwan, et käesolewa aasta lõpul meie Riigikogu kaudu juba üksikuid parandusi maksusüsteemis wõime teha, mis omawalitsuste seisukorda majanduslises kergendab. Suur puudus meie omawalitsustel on see, et meil ei ole operatsiooni kapitaali. See on õieti kõige suurem puudus, mis kogu omawalitsuste tegewust halvab. Riigil on teataw võimalus saada summasisid opereerimiseks, omawalitsustel aga ei ole võimalik kusagilt pikaajalist laenu saada ja nad ei saa mingisuguseid kaugemaleulatawamaid ettewõtteid teostama hakata, olgu need missugusel alal tahes. Selle puuduse peame meie kõrwaldama kas Eesti panga juures wastawa osa-

konna awamisega ehk iseseiswa asutuse loomisega, aga üks on kindel, et meie omawalitsustel pikaajalist laenu hädasti waja on. Meie omawalitsuste praegused laenud ei ole mitte suured, neid waadates wõime ütelda, et omawalitsused hästi rohkem produktiivsema laenu wõiksid teha. Kogusummas on omawalitsustel laenusid umbes 167 ja pool miljoni, mis-sugune summa ära jaotatult omawalitsuste peale kaugeltki suur ei ole. Tallinna linnal, näituseks, on üksinda wõlgu umbes 80 miljoni, kuna Tallinna linna warandused miljardid üles kaaluwad. Linn wõiks oma warandusi rohkem koorjata produktiivsete laenudega, kui tal võimalik oleks pikaajalist laenu saada. Eestkätt oleks aga omawalitsuste seisukorra parandamiseks hädatarwilik neile pikaajalise laenu saamist võimaldada.

Kokku wõttes wõiksin ütelda, et kirjeldatud wastolusid omawalitsuste ja Wabariigi Walitsuse wahel ei ole, sest Wabariigi Walitsus on eestkätt huwitatud omawalitsustest ja tema peab ka nende majanduslises seisukorra parandamiseks kõik tegema, mis võimalik. Kuid see peab minema normaalkäiku, aga mitte rewolutsioonilist käiku, kus rahaliselt läbikaalumata ettewõtmistega dikteeritakse summad enne ette, kui meil võimalus on näidata, missugustest allikatest nad peawad tulema. Meie rahaasjanduse parandamise ja maksukorralduse ümberkombineerimisega saab omawalitsuse asutustel lähematel aastatel oma loomulikkude ja tarwiliste ettewõtete läbiwiimiseks lahedamad võimalused olema, kui see möödäläinud sõjaaastatel ja ka minewal ja käesolewal aastal on olnud.

(Juhatama hakkab esimees **J. Kukk**.)

Juhataja **J. Kukk**: Aruandja lõpuseõna ei tarwita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

14. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmlise postiliidu Madriidi konwentsiooniga — I lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Birk**: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus tahab juriidiliselt korraldada seda, mis läbikäimises teiste riikidega posti alal on faktiliselt juba ammu olemas. See läbikäimine algas kohe Eesti riigi tekki-

mise järele ja on kunni siinamaani edasi arenenud. Meie juriidiline seisukoht rahwasteperes wõimaldab meile ka õiguslitselt wahekordi läbikäimise alal lahendada ja selle tõttu on praeguse seaduse wastuwõtmine meie õigus ja ka otsekohene kohus. Sellepärast ei taha ma selle seaduse sisu juures pikemalt peatada. Teeksin ainult ühe redaktsioonilise märkuse, nimelt: Tõlgetes, mis Riigikogu liigetele laiali saadetud, leiata osas, mis käib postipakkide wahetamise kohta, sõnad „Dominikani wabariigi“, millel tõlke maik juures on. Wälisasjade komisjoni peab soowitawamaks nimetust „Dominiki wabariigi“ ja sellekohane parandus saab ka teistes seadustes tehtud. Kui aga see nimetus kellegile ei peaks meeldima, siis wõiks teisel lugemisel parema ette panna, esimesel lugemisel wõib aga seda seadust otsekohe vastu wõtta. Wälisasjade komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Kuk**k: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Seadus rahwuswahelise oopiumi konwentsiooni kinnitamise kohta — I lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Birk**: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus rahwuswahelise oopiumi konwentsiooni kinnitamise kohta on kaitseabinõuks inimesesoole selle pahe vastu, mida oopiumi tarwitamine tähendab. Oopiumi vastu wõitlemine on rahwuswaheliseks, terve inimsoo asjaks saanud ja selle tõttu on ka Eestile tarwilik, see on otsekohe tema kohus sellest liikumisest osa wõtta. Wälisasjade komisjon soowitab seda liitumist tarwilikuks tunnistada. Mingisuguseid muutmisi ettepanud konwentsioonis muidugi olla ei wõi. Wälisasjade komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Kuk**k: (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Riigi raudteeteenijate palkade määruse § 8 maksusetaks tunnustamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigi raudteeteenijate palkade määruse § 8 maksusetaks tunnustamise seadus.

Juhataja **J. Kuk**k: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Wabariigi Walitsuse poolt wabariigi walitsemise ajutise korra § 12-a põhjal 4. aprillil 1921 a. maksmapandud riigi raudteeteenijate palkade määruse („Riigi Teataja“ nr. 25 — 1921 a. seaduse nr. 17) § 8 tunnustatakse maksusetaks.

Juhataja **J. Kuk**k: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega vastu wõetud. Peale kolmandat lugemist panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega III lugemisel lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma**: Teen ettepaneku seda seadust vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sellepärast, et see on lühikene paragrahw ja on selles suhtes küllalt hästi läbi waadatud.

Juhataja **J. Kuk**k: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Seadus rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga ühinemise kohta — III lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga ühinemise kohta.

Juhataja **J. Kuk**k: Pealkirja kohta sõna ei soowita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Liituda rahwuswahelise telegraafi konwentsiooniga — Convention télégraphique internationale, — mis juulikuu kahe-

kümne teisel päeval aastal ükstuhat kaheksasada seitsekümmend viis Peeterburis tehtud, ja selle juurde käiwa reglamentid ja ning wiimases üheteistkümmendal juunil ükstuhat üheksasada kaheksasamal aastal Lissabonis tehtud muudatuste ning täiendustega — Règlement de service international annexé à la Convention télégraphique internationale de St. Petersbourg."

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Peale III lugemist panen terve seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

18. Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Sellega on nähtawa enamusega see pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Wastawate seaduste muutmiseks ja täiendamiseks otsustada: § 1. Töökaitse-seaduse §§ 212, 213, 214, 570 ja nuhtlusseaduse § 1359¹ ettenähtud rikkumiste üle teeb töökaitse komisjar kriminaal kohtupidamise seaduse § 1131, 1134, 1135, 1136, 1140, 1141, 1142 ja 1143 tähendatud korras protokollid ning esitab selle wanemale töökaitse komisjarile ühes oma arwamisega süüdlasele pealepandawa karistussumma suuruse üle.

K. Wirma (sd.): Selle seaduse eesotsas on sõnad „wastawate seaduste muutmiseks ja täiendamiseks otsustada.“ Niisugust sissejuhatast ei ole meil seadusandluses enne mitte tarwitatud. Et muudatused, mis käesolewa seadusega maksima pannakse, seaduse paragrahwides si-

sulikult üles loetud on, siis on see sissejuhatus üleliigne ja asjatu ja sellepärast teen ettepaneku, et see sissejuhataw osa wälja jääks.

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: See küsimus oli ka töökaitse komisjonis arutamisel, aga seal toodi ette, et selle seaduse kahes paragrahwis ei muudeta ainult siinnimetatud seaduse paragrahwe, waid nemad muudawad ka teisi paragrahwe. Nimelt muudetakse täiesti ära ja kaotawad oma maksuuse töökaitse-seaduse §§ 220 ja 226, kuna osaliselt saawad muudetud, mitte parandatud, ka teised paragrahwid. Sellepärast arwas töökaitse komisjon tarwis olewat seda lauset etteotsa alles jätta, nagu see ka Wabariigi Walitsuse arwamine on. Töökaitse komisjoni nimel ei saa mina mitte härra Wirma ettepanekut toetada.

Juhataja **J. Kukk**: Panen rkl. härra Wirma ettepaneku eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek 17 häälega 14 vastu tagasi lükatud. Panen nüüd § 1 ühes sissejuhatausega hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 1 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 2. Wanem töökaitse komisjar määrab süüdlasele karistuse ning teatab temale sellest allkirja vastu; ühes sellega teeb temale ettepaneku neljateistkümmne päewa jooksul, teate kättesaamise päewast arwates, esitada renteikwiitungi trahwi äratasumise üle. Kui selle tähtaja jooksul kwiitung esitatud ei ole, antakse asi wastawale rahukohtunikule sisuliseks arutamiseks ja karistuse määramiseks.

Juhataja **J. Kukk**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) See on § 2 nähtawa enamusega vastu wõetud. Päewakord on sellega läbi. Sõna on rkl. Tupits'il.

19. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra määramine. **A. Tupits** (põl.): Kuna õhtuse koosoleku päewakorra jaoks õieti wähe materjaali on jäänud, siis teen ettepaneku: 1) käesolewal koosolekul I lugemisel wastuwõetud seaduste kohta otsustada neid II lugemisele wõtta

ilma kodukorras ettenähtud kolmepäewalise tähtaja ära ootamata I ja II lugemise wahel ja

2) weerandtundi peale selle koosoleku lõpu määrata järgmine Riigikogu koosolek päewakorda wõttes:

1. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — II lugemisel.

2. Maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seadus — II lugemisel.

3. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omavalitsustele — II lugemisel.

4. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidi konventsiooniga — II lugemisel.

5. Seadus rahwuswahelise oopiumi konventsiooni kinnitamise kohta — II lugemisel.

6. Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast — III lugemisel.

Juhataja **J. Kukk**: Rkl. Tupits'i ettepanekute kohta sõna ei soowita. Asun rkl. Tupits'i ettepaneku hääletamisele — tänasel koosolekul I lugemisel wastuwõetud seadused II lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud.

Teine ettepanek on weerandtunni pärast määrata järgmine Riigikogu koosolek rkl. Tupits'i poolt ettepanekud päewakorraga. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud ja järgmine Riigikogu koosolek on täna kell 12.45 min. .

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **W. Pezold**.